

مجتمع آموزش عالی بنت الهدی
پایان نامه کارشناسی ارشد رشته تفسیر و علوم قرآن

عنوان:

چالش‌های معاصر دعوت اسلامی و راهکارهای رفع آن بر اساس قرآن کریم

استاد راهنما:

حجت الاسلام والمسلمین دکتر سید مهدی میرزا بابایی

طلبه:

فاطمه زاهدی

کد تحصیلی: ۱۱۵۵۲۱۴

زمستان ۱۳۹۸

چکیده

دعوت اسلامی، فرایندی است که در آن بشر، به منظور دستیابی آزادانه به سعادت و کمال به دامن اسلام فراخوانده می‌شود. این فراخوانی همواره با چالش‌هایی مواجه بوده‌است، که در این پژوهش تحت عنوان «چالش‌های معاصر دعوت اسلامی و راهکارهای مواجهه با آن بر اساس قرآن»، به روش توصیفی - تحلیلی نظری با رویکرد تفسیری، با استفاده از منابع اصلی و تخصصی (اعم از مجازی و نرم افزاری)، مورد بررسی قرار گرفته‌است. پیشینه‌ی نظری دعوت به حق، به حضرت آدم(ع)، به عنوان فرستاده و پیامبر الهی، باز می‌گردد و پیشینه‌ی عملی آن، به نخستین دعوت‌گر به آیین اسلام، یعنی رسول خدا(ص)، در مصاف با مخالفان وحی، پیوند می‌خورد. چنانکه دعوت به اسلام، در زمان خود پیامبر، با چالش‌های متعددی مواجه بود. همان چالش‌ها، به شکل‌های مدرن و پیشرفته تر، و همگام با توسعه دانش و تکنولوژی، در عصر حاضر نیز، به چشم می‌خورد. یافته‌های تحقیق، نشان می‌دهد که با توجه به مؤلفه‌های دعوت، چالش‌های معاصر اسلامی یا ناظر به دعوت کننده است، یا ناظر به دعوت شونده‌گان، یا ناظر به محتوا. چالش‌های ناظر به دعوت کنندگان، در سه حوزه: معرفتی، اخلاقی و مدیریتی، خلاصه می‌شود که قرآن کریم، برای رفع این چالش‌ها، راهکار دعوت بر مبنای «بصیرت و آگاهی» را پیشنهاد می‌دهد. چالش‌های ناظر به مخاطبان نیز، در قالب چالش‌های معرفتی، اخلاقی و گرایشی، سامان دهی شده است. راهکار قرآن کریم، ترغیب مخاطبان به «تَعْقُل و تَفَكُّر»، با روش حکمت، موعظه، جدال احسن و آیات بیّنات، است؛ به عبارتی، فرایند «اقناع اندیشه»، با معیارهای علمی به داعیان پیشنهاد می‌گردد. بخش دیگر از چالش‌های معاصر دعوت اسلامی، به محتوای دعوت، ارتباط پیدا می‌کند و در این عرصه با توجه به ورود، اسرائیلیات، جعلیات و خرافات، از یک سو، و ارائه تفسیرها و تأویل‌های غرضمندانه از طرف صاحبان فکر و اندیشه (به حق یا ناحق)، از دیگر سو، دعوت اسلامی را با کندی مواجهه ساخته‌است. در این صورت راهکار قرآن کریم، تمسک به «محکّمات» به عنوان زیر بنای هدایت و روشننگری، و رجوع به «راسخان در علم» است.

کلید واژه‌ها: چالش، دعوت اسلامی، تبلیغ، ارتباطات.

چکیده

- ۰.....
- ۱ فصل اول: کلیات و مفهوم شناسی.....
- ۲ گفتار اول: طرح تحقیق.....
- ۱-۱. بیان مسأله.....
- ۲-۱. سؤالات تحقیق:.....
- ۳-۱. پیشینه تحقیق.....
- ۴-۱. اهمیت و ضرورت تحقیق.....
- ۵-۱. روش تحقیق.....
- ۱۲ گفتار دوم: مفهوم شناسی.....
- ۱-۲. مفهوم چالش.....
- ۲-۲. دعوت و واژگان پیرامونی آن.....
- ۱-۲-۲. تعریف لغوی دعوت.....
- ۲-۲-۲. دعوت در اصطلاح قرآن.....
- ۳-۲-۲. دعوت در اصطلاح اندیشمندان معاصر.....
- ۲-۳. واژگان پیرامونی دعوت.....
- ۱-۲-۳. واژه بلاغ و تبلیغ.....
- ۲-۲-۳. موعظه.....
- ۳-۲-۳. تبیین.....
- ۴-۲-۳. انذار.....
- ۵-۲-۳. تعلیم.....
- ۶-۲-۳. تبشیر.....
- ۷-۲-۳. النصح.....
- ۸-۲-۳. تلاوت.....

۲۶	۲-۴. دعوت اسلامی
۲۶	۲-۵. راهکار
۲۷	گفتار سوم: تبیین اصل دعوت اسلامی در قرآن
۲۷	۱-۳. جایگاه دعوت اسلامی در قرآن و حدیث
۳۰	۲-۳. رابطه دعوت و ارتباطات
۳۲	۳-۳. مؤلفه‌های ارتباطی دعوت اسلامی
۳۲	۱-۲-۳. داعی (پیام دهنده)
۳۳	۲-۲-۳. مدعو (گیرنده پیام)
۳۹	۳-۲-۳. محتوا (پیام)
۴۲	۴-۳-۳. شیوه و ابزار پیام رسانی
۴۵	خلاصه فصل اول
۴۷	فصل دوم: چالش‌های ناظر به دعوت کنندگان و راهکارهای قرآنی آن
۴۸	گفتار اول: چالش‌های معرفتی
۴۹	۱-۱. عدم شناخت هدف
۴۹	۱-۱-۱. اهداف عام دعوت اسلامی
۵۲	۲-۱-۱. اهداف خاص دعوت اسلامی
۵۴	۱-۲. عدم شناخت راه و روش دعوت
۵۶	۱-۲-۱. اصل تدریج
۵۷	۲-۲-۱. اصل مشروعیت ابزار
۵۹	۳-۲-۱. اصل اختیار
۶۰	۴-۲-۱. اصل تناسب
۶۱	۱-۳. عدم شناخت مخاطب
۶۸	۴-۱. عدم تخصص لازم

- ۵-۱. فقدان بینش سیاسی..... ۶۸
- جمع بندی..... ۷۵
- گفتار دوم: چالش های اخلاقی..... ۷۶
- ۲-۱. ترس (خوف)..... ۷۶
- ۲-۲. خشونت..... ۷۸
- ۲-۳. خود باختگی دعوت کنندگان..... ۷۹
- ۲-۳-۱. چالش هوای نفس..... ۷۹
- ۲-۳-۲. چالش مال اندوزی..... ۸۰
- ۳-۳-۲. چالش حبّ جاه و مقام..... ۸۲
- جمع بندی..... ۸۳
- گفتار سوم: چالش های مدیریتی..... ۸۴
- ۳-۱. در حوزه سیاست گذاری و مدیریت نهادهای فرهنگی..... ۸۴
- ۳-۱-۱. عدم رهبری واحد در حوزه تبلیغات..... ۸۴
- ۳-۱-۲. فقدان مدیریت تبلیغی کلان..... ۸۵
- ۳-۱-۳. مدیریت اقتصادی..... ۸۷
- ۳-۱-۴. عدم تربیت نیروهای متخصص و منخلص..... ۸۸
- ۲-۳. عدم مدیریت داعی حوزه اجرایی..... ۸۹
- ۲-۲-۳. نا همگونی گفتار با عملکرد داعی..... ۹۳
- ۳-۲-۳. عدم استفاده بهینه از ابزار روز (رسانه)..... ۹۴
- ۳-۳. تحلیل چالش ها و تبیین راهکارها..... ۹۵
- ۱-۳-۳. تحلیل چالش ها..... ۹۵
- ۲-۳-۳. تبیین راهکارهای قرآنی..... ۹۶
- أ) بصیرت داعی..... ۹۶

- ب) رابطه بصیرت با علم ۹۸
- خلاصه فصل دوم ۱۰۲
- فصل سوم: چالش‌های ناظر به دعوت شونندگان و راهکارهای قرآنی آن ۱۰۴
- گفتار اول: چالش‌های معرفتی ۱۰۷
- ۱-۱. چالش جهل و جاهلیت ۱۰۷
- ۱-۱-۱. شاخصه جاهلیت در عصر حاضر ۱۱۰
- ۱-۱-۲. تحجّر مآبی پیامد جاهلیت ۱۱۱
- ۱-۱-۳. شک و تردید پیامد جاهلیت ۱۱۵
- ۲-۱. انحرافات فکری (القای شبهات ضد دینی) ۱۱۸
- ۱-۲-۱. شبهات مبنایی بر دین ۱۱۹
- ۲-۲-۱. ناسازگاری دین و تجدد ۱۲۲
- ۳-۲-۱. ناکارآمدی ماهیت دین ۱۲۴
- جمع بندی ۱۲۵
- گفتار دوم: چالش‌های اخلاقی ۱۲۶
- ۱-۲. چالش تعصب ۱۲۶
- ۲-۲. خصیصه مذموم لجاجت ۱۲۸
- ۱-۲-۲. تقلید کورکورانه ۱۲۹
- ۲-۲-۲. رذیله حسادت ۱۳۱
- ۳-۲. چالش فساد ۱۳۲
- ۱-۳-۲. ترفندهای سران فساد ۱۳۳
- أ) اشاعه فحشا ۱۳۴
- ب) مصرف‌زدگی ۱۳۵
- ۴-۲. چالش ترس ۱۳۶

- ۱۳۷..... ۲-۵-۱. ظلم پذیری پیامد ترس
- ۱۳۸..... جمع بندی
- ۱۳۹..... گفتار سوم: چالش‌های گرایشی
- ۱۳۹..... ۳-۱. گرایش به کفر و الحاد(چالش کفر)
- ۱۴۰..... ۳-۱-۱. راهبردهای کفر و الحاد در تقابل با دعوت اسلامی
- ۱۵۰..... ۳-۲. مادی گرایی(ماتریالیسم)
- ۱۵۲..... ۳-۳. تجدد گرایی(مدرنیسم)
- ۱۵۵..... ۳-۴. چالش انسان گرایی(اومانیزم)
- ۱۵۷..... ۳-۵. کثرت گرایی دینی(پلورالیسم)
- ۱۶۱..... ۳-۶. تحلیل چالش‌ها و تبیین راهکارهای قرآنی
- ۱۶۲..... ۳-۶-۱. تبیین راهکارهای قرآنی
- ۱۶۲..... الف) تعقل و تفکر سالم
- ۱۶۴..... ب) رابطه تعقل و تفکر با اقناع اندیشه
- ۱۷۰..... ج) اقناع اندیشه در قرآنکریم
- ۱۷۲..... د). قالب ها و ابزار اقناع اندیشه
- ۱۸۶..... خلاصه فصل سوم
- ۱۸۸..... فصل چهارم: چالش‌های معاصر ناظر به محتوا و راهکارهای قرآنی
- ۱۸۹..... گفتار اول: محتوای غلط
- ۱۹۰..... ۱-۱. محتوای خرافی
- ۱۹۲..... ۲-۱. محتوای التقاطی
- ۱۹۲..... ۱-۲-۱. معنا شناسی التقاط
- ۱۹۳..... ۱-۲-۲. نمون‌هایی از التقاط
- ۲۰۰..... ۳-۱. محتوای محرف

- ۱-۳-۱. مفهوم شناسی تحریف..... ۲۰۰
- ۱-۳-۲. نمونه هایی از تحریف محتوای دینی..... ۲۰۲
- ۴-۱. محتوای بدعی..... ۲۱۲
- گفتار دوم: تبیین غلط از محتوای صحیح..... ۲۲۳
- ۱-۲. تبیین محتوای دینی معارض عقل..... ۲۲۳
- ۱-۱-۲. جایگاه عقل در متون دینی..... ۲۲۴
- ۲-۱-۲. ناکار آمدی عقل از منظر وهابیت..... ۲۲۶
- ۳-۱-۲۴. نمونه‌ای از تفسیر مغایر عقل..... ۲۲۷
- ۲-۲. تبیین محتوای معارض علم قطعی (تفسیر به رأی)..... ۲۳۰
- ۳-۲. تبیین نارسا از آموزه‌های دین..... ۲۳۷
- ۴-۲. تحلیل چالش‌ها و تبیین راهکارهای قرآنی..... ۲۳۹
- ۱-۴-۲. اهداف نفسانی و دنیوی برخی مفسران..... ۲۴۰
- ۲-۴-۲. انگیزه‌های اعتقادی..... ۲۴۱
- ۳-۴-۲. کژ اندیشی در تفسیر و تأویل..... ۲۴۱
- ۴-۴-۲. عدم توجه به روایات..... ۲۴۳
- ۵-۴-۲. التقاط در روش تفسیر..... ۲۴۴
- ۶-۴-۲. عدم توجه به سیاق..... ۲۴۵
- ۵-۲. تبیین راهکارهای قرآنی..... ۲۴۷
- ۱-۵-۲. عمل به محکّمات (أمّ الكتاب)..... ۲۴۷
- ۲-۵-۲. رجوع به راسخان علم..... ۲۵۴
- خلاصه فصل چهارم..... ۲۵۵
- نتیجه گیری و جمع بندی نهایی..... ۲۵۶
- فهرست منابع (کتابنامه)..... ۲۵۹

فصل اول

کلیات و مفهوم شناسی

- گفتار اول: طرح تحقیق
- گفتار دوم: مفهوم شناسی
- گفتار سوم: تبیین اصل دعوت اسلامی

مقدمه

دعوت به اسلام از بنیادی‌ترین مقولات است که با ابلاغ پیام الهی به آحاد مردم صورت می‌گیرد. همواره رساندن پیام اسلام به مردم با موانع و محدودیت‌هایی مواجه بوده است. خداوند، آگاه به وجود این موانع بوده و برای رفع و دفع این موانع راهکارهای گوناگونی ارائه کرده است که بخش دوم این پژوهش مترصد تبیین رهیافت‌هایی مبتنی بر آموزه‌های قرآنی است.

دعوت اسلامی از اصول اولیه و بنیادین جهاد ابتدائی حق مداران به شمار می‌رود و به همین دلیل این اصل با مفهوم خاص قرآنی خود، از جمله اصولی‌ترین راهکارهای پیامبر(ص) و جانشینان وی در روابط و مناسبات سیاسی، فرهنگی، اقتصادی جوامع عصر ایشان بوده است. دعوت اسلامی به واسطه فرهنگ حاکم بر جوامع امروز و توسعه امکانات ارتباطی و آسیب‌های آن و همچنین وجود گروه‌های فکری - اجتماعی مختلف و رویارویی با جبهه زر و زور با موانع و محدودیت‌های متعددی مواجه بوده است. این موانع با نام چالش در این پژوهش مطرح می‌گردد.

در شرایطی که از سوی جبهه باطل تلاش‌های نا همسو در جهت تخریب جبهه حق صورت می‌گیرد، شناسایی چالش‌های دعوت اسلامی و مواجهه منطقی با آنها ضروری می‌نماید. بخشی از این چالش‌ها در حوزه وظائف دعوت کننده و بخشی دیگر در حوزه‌های مختلف قلمرو دعوت شونده قرار دارد، افزون بر آن، چالش‌های مهمی نیز ناظر به محتوای دعوت است. جبهه حق پس از شناخت موانع و محدودیت‌ها، باید برای برون رفت از این چالش راهکار مناسب ارائه دهد. قرآن به عنوان بهترین منبع معرفتی و هدایت، دارای برترین راهکارها برای رفع و دفع چالش‌های دعوت اسلامی است.

گفتار اول: طرح تحقیق

۱-۱. بیان مسأله

با انقلاب اسلامی ایران که از یک‌سو، به صورت ملموس قدرت و شوکت از دست رفته به اسلام باز گشت، و بیداری کشورهای مسلمان و افزایش اسلام خواهی در غرب را به همراه داشت، پیامد سیاسی آن، استعمار گران غربی را وادار کرد تا با دسیسه‌های کهنه، اما با رنگ و لعاب جدید در قالب دفاع از حقوق بشر و آزادی، وارد عمل شوند. آنان برای رسیدن به این هدف شوم گروه‌های طالبان و

القاعده را در افغانستان و پاکستان، داعش را در سوریه و عراق، تأسیس کردند، تا با تفرقه افکنی مانع اقتدار اسلام شوند و از دیگر سو، با متهم ساختن مسلمانان به جنگ و خشونت و ترور، موج اسلام هراسی را در جهان سرعت بخشید تا از گرایش غربی‌ها به اسلام جلوگیری کنند. در چنین وضعیتی، یکی از اقدامات مهم مقام معظم رهبری، دعوت جوانان غرب به تعقل و تفکر بود. به دنبال این فراخوانی مهم، این سؤال در ذهن نگارنده تداعی نمود که در عصر حاضر دعوت به اسلام با چه چالش‌هایی مواجه است؟ و قرآن کریم به عنوان کتاب هدایت مسلمانان چه راهکارهایی برای مواجهه منطقی با چنین چالش‌هایی پیشنهاد می‌دهد؟ مطالعات اولیه نشان می‌دهد چالش‌های معاصر دعوت اسلامی هم ناظر به دعوت کنندگان و هم ناظر به دعوت شوندگان است. همچنین تبیین نادرست محتوای الهی نیز از چالش برانگیزترین مسائل عصر حاضر به شمار می‌رود.

تحقیق پیش رو، که این مهم را به عهده دارد، با شناسه زیر، شکل گرفته است:

سوالات

۱-۲. سوالات تحقیق:

- سؤال اصلی

چالش‌های معاصر دعوت اسلامی کدامند و راهکارهای مواجهه با آن در قرآن چگونه تبیین شده

است؟

- سوالات فرعی

۱- چالش‌های معاصر ناظر به دعوت کننده و راهکارهای مواجهه با آن از منظر قرآن چیست؟

۲- چالش‌های معاصر ناظر چالش‌های معاصر ناظر به دعوت شوندگان و راهکارهای مواجهه با

آن از منظر قرآن چیست؟

۳- چالش‌های معاصر ناظر به محتوا در دعوت اسلامی و راهکارهای مواجهه با آن از منظر قرآن

چیست؟

۱-۳. پیشینه تحقیق

دعوت خلق به سوی الله نخستین و ضروری‌ترین وظیفه‌ای است که در تمام ادیان الهی در تمام

شرایط زمانی و مکانی به عنوان زیر بنای رسالت انبیا به ویژه پیامبر(ع) اسلام به شمار می‌رود. دعوت به

سوی الله سابقه‌ای به درازای خلقت بشر دارد و از آدم تا خاتم و پس از آن توسط امامان معصوم (ع) ادامه داشته است. این رسالت در عصر غیبت توسط علما و متولیان امور دینی با اینکه با موانع متعددی مواجه بوده‌اند، همواره می‌گرفته است. اما تحقیق و تدوین بحث چالش‌های دعوت به اسلام و راهکارهایی که خود دین در باره مواجهه با چالش‌ها ارائه می‌دهد سابقه چندانی ندارد و می‌توان ادعا کرد که از موضوعات جدید است. کارهایی هم که صورت گرفته جامع نبوده و به صورت پراکنده مورد بررسی قرار گرفته است. پاره از کارها در مراحل ابتدایی است یا به صورت علمی طرح نشده است.

کتابها و مقالات و پایان نامه‌های متعددی به رشته تحریر در آمده که هر چند مورد احترام است ولی جامع نیست و با اهداف تحقیق حاضر را بر آورده نمی‌کند:

- «اصول الدَّعْوَة»، عبدالکریم زیدان، (۱۴۳۱ق)؛ نویسنده فصل چهارم و باب پنجم را به دعوت در عصر حاضر و محدودیت‌های آن اختصاص داده و راهکارهایی را به صورت مختصر بر اساس آیات و روایات ارائه می‌دهد.

- «أسالیب خصوم الدعوة فی العهد المدنی و مظاهرها فی العصر الحاضر»، عبداللطیف بن عبدالعزيز بن عبدالرحمان بن عبداللطیف آل‌شیخ (۱۴۱۷ق) در این رساله دکتری، روش دشمنان در دعوت به دین اسلام بر اساس گروه‌های دشمن (یهود، نصاری، منافق، مشرکین) فصل بندی شده و عملکرد آنان مورد بررسی قرار گرفته است. سپس روش‌های مواجهه با آنها را در فصل جدا گانه، و سر انجام مصادیق آن را در جهان معاصر مورد تحلیل قرار داده است.

- کتاب «دعوت اسلامی مفاهیم بنیادین اسلامی»، به‌نویسندگی دکتر حسن بشیر (۱۳۹۳) است، که در فصل هشتم آن، آسیب‌های دعوت اسلامی را به بررسی می‌گیرد.

- اثر دیگر، تحت عنوان «موانع الدعوة» (۱۳۹۲)، تألیف محمد احمد، ادریس عبدالله زاده، و محمود ادبی، در تهران توسط نشر احسان، در سال ۱۳۹۲، انتشار یافته است. این کتاب در ۲۳ فصل، هوا و هوس را به عنوان مانع دعوت به صورت ادبی به زبان فارسی (بر خلاف عنوان)، مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است.

- «بایسته‌ها و نبایسته‌های تبلیغ و مبلغین» (۱۳۸۹)، نوشته اکبر حمید زاده گیوی، اثر دیگری است که فصل سوم آن، به بررسی آسیب شناسی تبلیغ دینی اختصاص، می‌پردازد.
- «درآمدی بر روش‌های تبلیغی ائمه (ع)» (۱۳۸۶)، که نویسنده موانع تبلیغ را به موانع مربوط به مبلغ، موانع مربوط به مخاطب و موانع مربوط به عنصر پیام، تقسیم می‌کند، لکن به موانع و چالش‌های معاصر، نمی‌پردازد.
- مقاله‌ای با عنوان «مبانی نظری ساز و کار دعوت و مؤلفه‌های نو شونده آن» (۱۳۸۶) به دو چالش تحجر گرایی و تجدد گرایی، می‌پردازد ولی تحقیق و بررسی آن را به پژوهش‌گران بعدی واگذار، می‌کند.

آثار فاخر اشاره شده، هر چند مفید و برای محقق جنبه راه‌گشایی داشت ولی اهداف تحقیق حاضر را بر آورده نمی‌کند؛ برای اینکه یا جامع نیست یا توجه به چالش معاصر ندارد یا فشرده و یا اینکه راهکارهای جنبه قرآنی ندارد. از آنجایی که پژوهش پیش رو، جامع، قرآنی، معطوف به چالش‌های نو، و معاصر است بر همه کارهای انجام شده دارای بر تری است. به عبارت دیگر، این در راستای تکمیل پژوهش‌های پیش‌گفته در ساختار جدید به صورت کامل چالش‌های دعوت را در سه محور اساسی؛ دعوت کننده، دعوت شونده‌گان و یا محتوای دعوت، مورد کنکاش قرار داده است. پرداختن به مباحثی که در عصر حاضر مسلمانان را به چالش کشیده‌اند از امتیازات این نوشتار نسبت به پژوهش‌های گذشته است که در نوع خود، کاربردی تر و جامع تر است.

۱-۴. اهمیت و ضرورت تحقیق

همواره جبهه باطل در برابر جبهه حق صف آرایی داشته و در مصاف جبهه حق مترصد ایجاد موانعی برای رسیدن حقائق به توده مردم بوده است. امروز با پیشرفت صنعت و تکنولوژی و تسلط قدرت‌های استکباری و استعماری بر رسانه‌های جهان، بررسی آسیب‌های دعوت به حق را، ضروری می‌سازد. ضرورت این تحقیق، آنگاه روشن تر می‌شود که بدانیم دشمنان اسلام (آمریکا و اسرائیل و...)، بابه‌گیری از توان و ظرفیت‌های خویش برای سلطه بر جهان در سطوح مختلف، تبلیغات گسترده را بر ضد اسلام و مسلمانان برای متزلزل نمودن، باورهای دینی مردم جهان، تدارک می‌دهند؛ دین اسلام را دین زور و خشونت و مسلمانان را خشن و انعطاف نا پذیر، معرفی می‌کنند، که این امر، نه تنها باعث

تردید و بدبینی جست‌وگران در باره اسلام شده که مسلمانان کشورهای غربی و اروپایی را نیز به محدودیت‌های بی‌شماری مواجه نموده است. از این رو، مسأله دعوت به دین اسلام در عصر حاضر، با چالش‌های متعددی، رو به‌رو است. بر همین اساس، شناخت چالش‌های دعوت اسلامی و ارائه راهکارهای منطقی مبتنی بر آموزه‌های قرآن‌کریم و تبدیل چالش‌ها به فرصت‌ها، به جهات زیر، اهمیت پیدا می‌کند:

الف) ضرورت عقلی: هدف خلقت انسان رسیدن به سعادت و کمال است و تمام انبیا در طول تاریخ، سعادت بشر، در رأس رسالت‌های آنان، قرار داشته است: «كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ...»^۱. و به همین رو، از پیامبر اسلام، به عنوان رحمت برای عالمیان معرفی می‌شود: «وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ»^۲. نیازهای طیف‌های مستعد، چون جوانان، تشنگان معنویت ناب الهی و فرو رفتگان در معنویت کاذب و یا مسلمانانی که در اثر غفلت در مادیات دنیایی فرو رفته اند، دعوت به اسلام حقیقی را ضروری و انکار ناپذیر، می‌سازد.

ب) ضرورت دینی: رسالت دین اسلام به عنوان خاتم ادیان، جهانی و جاودانی است: «قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا...»^۳ و دعوت به این دین به قوم یا گروه خاصی محدود نمی‌شود. از این رو دعوت به حق در مکتب اسلام از جایگاه بسیار والایی برخوردار است و از احکام منصوصه اسلام و جزء ضروریات دین به شمار می‌رود؛ یعنی در مورد آن آیه و دستور صریح قرآنی آمده است. طبرسی ذیل آیه: «وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ...»^۴ می‌گوید: «فی هذه الآیة دلالة علی أن الدعاء إلى الدین من أعظم الطاعات و أجل الواجبات...» این آیه دلالت دارد بر این که دعوت به سوی اسلام از

۱. ابراهیم/۱: «این کتابی است که بر تو نازل کردیم تا مردم را از تاریکیهای (شرک و ظلم و طغیان) به سوی روشنایی (ایمان و عدل و صلح) به فرمان پروردگارشان درآوری، به سوی راه خداوند عزیز و حمید.»

۲. انبیاء/۱۰۷: «ما تو را جز برای رحمت جهانیان نفرستادیم»

۳. اعراف/۱۵۸: «بگو: ای مردم! من فرستاده خدا به سوی همه شما هستم، همان خدایی که حکومت آسمانها و زمین از آن او است، معبودی جز او نیست، زنده می‌کند و می‌میراند پس ایمان بیاورید به خدا و فرستاده‌اش، آن پیامبر درس‌نخوانده‌ای که ایمان به خدا و کلماتش دارد و از او پیروی کنید تا هدایت یابید»

۴. فصلت/۳۳: «چه کسی گفتارش بهتر است از آن کس که دعوت به سوی خدا می‌کند و عمل صالح انجام می‌دهد و می‌گوید من از مسلمینم و با تمام وجودم اسلام را پذیرفته‌ام»